

Tarinan kertoo:
Tenho Heikkilä
Kälviä

Laps Suomen 1931

12.09.1931 on se päivä jolloin minä krääkasin ensimmäisen itkuni ja vetäsin enskerran keuhkoni täythen tätä hapekasta kälviäläistä, tarkemmin ruahtalolaista meri-ilimaa. Se oli sitä aikaa ko lekentaarinen kätilö Kirsti hualehti kaikki kälviläiset mailmhan. Sillon synnythin kotona ja kualthin kaans. Ei siinä sillon laitoksia tarvittu kummasakaan pääsä ihmisen elämää. Ne oli semmosia luannon jariestykshen kuuluvia tapahtumia, joihin suhtainnuthin vakavasti, mutta iliman mitään suurta damatiikkaa.

Minä sain syntyä perheese, josa oli äitini ja isäni lisäksi isovanhempani, tuora ja tummu, isäni kaksi naimatonta veljeä. Kotini vanhasta ylöshakattu hirsinen rakennus, josa oli kaksi lämmintä huanetta ja porstuvan perällä "kylymä kamari". Tuvasa lämmityslaittheena iso nurkkatakka ja kamarisa kakluuni. Ahajastahan siinä oli niinki isolle perheelle varsinki talavella, ko kaikki joutu kööräähän kepurans kahthen lämpimhän huanheese. Ei siinä paljo omaa rauhaa ollu. Oon ajatellu, että kyllä siinä jäläkikasvukin panthin alulle vähin ähkymisin.

Äitini on syntyjään halsualainen. Täysorvoksi piänenä jääny tyttö, sukulaistemäntä Porkon Rauha sen hommas piikatyökseens tänne Ruahtalolle. Tahto tiättävästi vähä opettaa koulunkäymättömäks jäänyttä tyttyä lukehan ja kiriottahan ja muutenki ohojata sitä elämäsä oikiahan suunthan. Eipä se Rauhan opetusjakso kovin kauo jatkunnu ko Heikkilän Martti, isäni, touhus sen akakseens. Häti-hituin kerkes tyttö päästä aikusten kirihain ko joutu miesvaltashen talohon miniäks, melekempä emännäkski, ko anoppi sairasti ja makas nivelet reuman kankistamana. Mutta eipä siinä Rauhan tarvinnu olla kovinkaan hualisaans piikatyöstään. Tuttu ja hyvämainheinen nuari miäshän se Koimäen Martti oli. Tyäteliäs ja osaavainen kynsistääns. Nilikutti kyllä kovasti toista jalakaans, siihen oli velimiähen Väinön kirves luiskahtannu pahasti, ko olivat mehtätöisä. Poloven takaa katkes paksu jänne ja jalakaterä ripahti hervottomaks. Ei osattu sillon hoitaa, terveyssisar ompeli haavan, mutta jänne jäi ompelemata. Elämänaikanen riasa se oli miähelle, joka vain paheni vanhempana. Mutta nuarempana se ei vauhtia palio haitannu. Kaikki vapaa-aikans hyppäs pyssymehtäsä ja kalasa, ja teki savotoilla semmosia työsuorituksia että ihmiheltä tuntu. Hihti kerranki Ruahtalolta Hillin kylän takamaille aamulla, hakkas ja pani pinohon 12 pinometriä halakoja ennenkö lähti kortteeritalohon yäks. Ei onnistu nykysiltä terffeiltäkään miähiltä, vaikka on moottorisahat sun muut.

No siittä Martista joskus enemmänki, mutta syntymäni aikhan meillä asu niinkö jo sanoin tummuni ja tuarani. Tummuni Emeli oli syntyjääs tuasta Rimmestä tältä samalta kylältä. Oli sairastunut nivelreumaan ja oli minun syntymäni aikhoi jo kangistunnu meleken vuathen hyväks. Tuarani oli, voi sanua, minun lapsuuteni keskeisin ja läheisin ihmisen. En muista että isäni olisi usheinkaan ottanut minua sylihiins, mutta tuaralla oli, sen muistan lämmin syli ja pehemiät polovet. Se oli puhelias ja laulutaitonen ja mikä parasta, soli useinmiten lähellä lapsenki saavutettavissa, koska soli se, joka hoiti kotiasiat, kotieläimet, polttopuut, lämmitykset, vejet, saunan ym. Tuara oli tarkka ja visu miäs, kovin muutosvastainenkin luonnoltaans, jos nykytermiä haluaa käyttää.

Se hoiti perheen talousasiat henkilökohtaisesti, pojat toivat jokhaisen hankkimansa markan hänelle, jopa isänikin, vaikka oli ihteikki jo perheellinen. Kauppaostokset tuara yleensä teki ihte, äitini saattoi myös joskus käyä kaupasa, sai siihen rahat tuaralta vasta pyytäissääns ja palautti tuaralle jokahisen palautuksena saamans lantin. Perheen toimintatapa oli semmonen eikä lapsen mielehen ole jäänyt, että siittä olis kukaan purnannu, eikä ainakaan riitoja ollu. Ruokatarpheethan olivat silloin miltei kaikki omasta pellostä, karjasta, merestä ja mehtästä. Tärkeistä hankinnoista ei tietääkseni juurikaan pihistelty. Flannellia osti tuara syksyisin alusvaatteiksi pakka kaupalla. Sokeri ehejinä toppina ja säkkeinä marjastusaikhan.

Niinkö jo sanoin meillä ei sillon hypätty ensimmäisenä minkäänlaisten uujistusten peräsä. Sähkövalokin meille vejettiin monia vuasia myähemmin ko muihin kylän taloihin. Keskellä tuvan kattua rippu iso öljylamppu, joka valasi aika hyvin. Ainaki sen valosa tehthin kaikenlaista askareta iltapuhteina. Isälläni oli aina talavisin höyläpenkki tuvasa. Siinä se teki talosa

tarvittavat tarvekalut ja huonekalut sun muut. Miälhen on noussut ushein muistikuvia mitenkä minä, joka oli ehkä jo komennettu nukkuhan tuvan nurkhan omahan kepurhaani, kuuntelin siältä askareitten ääniä, isäni höylän sihahukset, äitini karstan raavinta tai ushein unettava surina. Setämiehet separaatoivat tai kurnuttivat mäntäkirnua. Tuora kutoi rysää, josta ei paljon ääntä lähtenyt, mutta muistan peittojeni raosta tarkkailleeni hänen kumaraista asentoaan ojottaen, että jospa se taas intoontuisi hyräilehän niinku ushein kävi. Kamarista kuului kans usein miten liikuntakyvytön tummuni luki Raamattuaans ja joskus herkistyi veisaahan erittäin kaunhiilla äänellä. Kun siinä vielä talon pystykorva kyhynytti osin peiton alla kainalossani, niin olipa siinä turvallinen paikka talon pikku miehellä aloittaa nukkumistaans. Ei ollu ratiua eikä televisiuakaan pitämäsä joutavanpäivästä metakkaans.

Silloisen kotini ympäristö oli aivan erillinen ko tänä päivänä. Ensiksi navetta, soli tuasa tiän takana harmaja rakennus. Navetan pääty oli tiällepäin. Kiviaijan ja navetan pään väli oli niin soukka, että siittä kituin mahtu senaikanen liikenne kulukehan. Rakennuksesa oli vinkkeli tuanne toishen tuphan käsin, siinä vinkkelisä oli hevostalli ja rehulato. Sonta nakathin kashan navetan taate. Navetasa oli 4-5 partta lehemille, jokha oli meleken aina täynä. Sitte oli vielä ketat vasikoille ja lamphaille. Katonrajasa kettain päällä vielä tilat muutamalle kanalle ja kukolle. Lehemäin parret ja kettain palakit oli tehty pyöriäksi vuolluista riu'uksista ja net oli tukevat, siististi tehty. Siittäki näki että talosa oli miähiä, jokha oli pystyviä ja hyviä kysistääns. Navetasa haisi mielestäni mukavalta. Kuivalta heinältä, lehdeksiltä, sonnalta ja eläimiltä. Kaikisa eläimisä oli oma hajunsa, eikä se häirinny. Muistan miten sain hualehtia setä Väinön, joka kaatu jatkosojasa, kansa hiirien pyyjystämistä navetalla. Hiiren tikkuja (=loukkuja) oli joka kolosa ja hiiret pysyivät kurisa. Tallin oven piälisä oli hakokränkky ja terävä piilu, jolla tehthin kuusen oksista haketta, jota laitethin hevosen alle kuivikkeeks ja joskus lehemillekki sitä laitethin ja siitäkos vasta tuare haju leves navethan. Tunkio navetan takana pijethin kunnosa. Tallitunkio oli herkkää lämpenehän elikkä palahan. Sikspä se aina sillon tällön levitethin koko tunkion alueelle ja sillä lailla navetanki jätökset pehemeni ja tuli hyvää pellon höystyä.

On minulla mielesä vielä sen aikasia kotoelukoitaki. Pari kolome lehemääki muistan. Oli ruskia Rusina, punanen valakoposkinen Koriapää ja Ihana, jonka silimäin yläpuolella oli upiat kaarevat ihopoimut. Lamphailla en muista nimiä olhen. Pässä oli hännätty vähä häijyks ja samaten kukko. Ei siinä kethan ollu pikkupojalla menemistä. Hevosen nimi oli Polle, rauhallinen tukevarakentheinen ruuna. Ja sitte paras kaikista Pyyti, kaunis terhakka pystykorva, kaikkein lemmikki. Se oli varsinki setä-Väinölle kaikki kaikesa. Olivat kumpiki niin mehtäverisiä, että eränkäynti oli niille kaikki kaikesa ja taitavia olivatki alallaans. 70 - 80 mehtua ja teertä syksyn kuluesa kööpäsivät ja merilinnut ja muut päälle. Oli perheellä syötävää, mutta myytävääkin kans. Kanalinnut olivat kysyttyä tavaraa Kokkolasa. Ko isä ja tuaraki mehtästivät innokkaasti ja ko mehtäsä ja merellä oli sillon vielä palio riistaa, niin saalista tuli. Vain Vilho-setä ei palio ollu siinä hommasa mukana. Soli talon ajomiäs, hualehti peltoin muakkaamisesta, rehuin ja puijen ajosta ja oli talavisin hevosen kans puulaakin ajosa. Kotiaskarheissa se oli innokkaasti ja taijolla mukana. Oli navetalla mm. lypsäjänä, joka ei siihen aikhan ei oikein miästen töitä ollu. Muistan sen huolehtihnen talon leipomisista ja uskon muistavani sen separaathroivan ja kirnuavanki ushen.

Koulunkäyntini minä alotin syksyllä 1938 Ruahtalon uuesa kansakoulusa. Entisen oli ukkonen polttanu muutama vuasi sitte maan tasalle. Se oli hakattu komioista mäntöhirstistä ja ne haisi vielä aivan uusilta ja pihkasilta. Minun ensimmäiset koulukaverit oli tiätysti naapurin poika Uuenmäen Aulis, mutta toinen hyvä kaveri oli Hakalan Heerolt, Soli tullu isäns ja äitins kans Ameriikasta tuanne Hakalhan isän syntymäkotia. Tarkotus niillä oli kai tulla lopullisestikki kotimaahans takaisin, mutta ko sojan uhka rupes painahan täällä Suamesa päälle, niin ne pakkas tavaraans ja lähtivät lopullisesti sinne lännen maille. Kummasti se kohtalo meitä ihmisiä riapottaa, kuulin kauan myähemmin, että koulukaverini Herold oli ollut värvättynä luutnanttina Korian sojasa ja haavottunukki siälä.

Muistuu miälheni kouluajalta yks hupanen tapaus, meilloli tuan Heroldin kans yhteinen koulumatka ja ko siin kävellen kuliethin, niin tuli siinä tehtyä kaikenlaista pahuuttaki. Tuasa Alivalakaman kohalla tien toisella pualella oli siihen aikhan autiona oleva mökki. Pihapiirisä monenlaisia pieniä rakennusröttelöitä, kauimmaisena kiviaijan päällä pieni puusee eli maki, jokska sitä sillon sanothin. Siihen me vintiöt iskimmä silimämme, ko se näytti olevan meleken nurin menosa. Oikenko väännethin kynnyspuusta saathin me se kellahtahan seliällens, kuulu

kumminki aikamoine rysähys, ko hökkeli kaatu. Sillon me säikähimmä, että taisi tulla tehtyä luvattomia ja niinpä me hilipasthin kiirheen vilikkaa koululle. Koulusta palatessamma me jou'uthinki tekosesta tilille. Läheisen Ali-Valakaman isäntä Matti ojotteli tiän varresa meijän tulua. Saathiin siinä kuulla kunniaans, sano sitte lopuks, että "Nyt sitte menhän ja nostethan hyysi pysthön", mutta nostamata se jäi, vaikka isäntäki oli kaikella tarmollaans mukana. Peliäthn vielä seuraavana päivänä, että jos opettaja olis saannu kuulla asiasta ja kotonamme, mutta ei sillon pikkuasiasta kanneltu, annethin vain suarat nuhteet ja sillä selevä.